

On İkinci Kalkınma Planı ve Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planında Biyokorsanlıkla Mücadele Yaklaşımı

Erdal GÜLER*

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'deki biyokorsanlıkla ilgili mücadeleye dair güncel sorunları ve ihtiyaçları sınıflandırmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin korunması ve kayıtlanmasına yönelik politika araçlarının tespit edilmesi, üst kamu politikası belgeleri taranarak gerçekleştirilmiştir. Alanyazında, resmi politika belgelerinden On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ve Tarım ve Orman Bakanlığının Stratejik Planı (2024-2028) dâhil edilerek ilk kez değerlendirildiğinden önemlidir. Bu çalışma, kamu yönetiminin biyokorsanlık konusunu farklı boyutlarda daha fazla gündem edinmesine ve politika geliştirmesine, uygulamasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Biyokorsanlık, Politika Belgeleri, Türkiye.

JEL Sınıflandırması: Q20, Q18, Q38.

Approach To Combating Biopiracy in The Twelfth Development Plan and The Strategic Plan of The Ministry of Agriculture and Forestry

ABSTRACT

In this study, aimed to classify current problems and needs regarding the fight against biopiracy in Turkey. The identification of policy tools for the protection and recording of traditional knowledge based on biodiversity was carried out by scanning top public policy documents. The study is important as it is evaluated for the first time in the literature by including the Twelfth Development Plan (2024-2028) and the Strategic Plan of the Ministry of Agriculture and Forestry (2024-2028), which are official policy documents. This study will contribute to the public administration's systematic agenda of biopiracy and its policy development and implementation.

Key Words: Biopiracy, Policy Documents, Türkiye.

JEL Classification: Q20, Q18, Q38.

GİRİŞ

Biyokaçakçılık, biyolojik materyallerin yasal izinler alınmadan toplanması, taşınması veya satılmasıdır. Bu biyolojik materyaller arasında canlı hayvanlar, bitkiler, tohumlar, mikroplar, genetik materyaller ve biyolojik ürünler sayılabilmektedir (Dayıoğlu vd., 2019). Biyokorsanlık ise biyokaçakçılıktan daha geniş anlamda kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir canlı türünün izinsiz taşınması dışında biyokorsanlıkla mülk edinme süreci yaşanmaktadır. Böylelikle genetik kaynağın kökenine sahip topluluklar ekonomik, kültürel, ekolojik yıkımlara uğrayabilmektedirler. Biyokorsanlık kavramı, biyoçeşitliliğe ve geleneksel bilgiye sahip topluluklardan fayda paylaşımı anlaşması yapılmadan,

* Öğr. Gör. Dr., Bartın Üniversitesi, Ulus Meslek Yüksekokulu, e.guler@bartin.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-4787-4800.

(Makale Gönderim Tarihi:23.02.2024 / Yayına Kabul Tarihi:24.06.2024)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1441733

Makale Türü: Araştırma Makalesi

rızaları alınmadan ve tazminat ödenmeden gerçekleştirildiğini açıklamaktadır (Mgbeoji, 2006). Tabii ki bu izinleri almayan ve fayda paylaşımını gerçekleştirilmeyenler daha çok yeni ürün piyasaya sürerek tekel oluşturmak isteyen kimyasal, zirai, tarım ve eczacılık alanındaki biyoteknoloji şirketleri veya bu alandaki araştırmacılarıdır.

Geleneksel bilgi, çiftçiler, yerli topluluklar tarafından yüzyıllara dayanarak öğrenilen bilgi birikimini ifade etmektedir (Lopez ve Paramo, 2016: 67). Shiva'ya göre biyokorsanlıkla küresel şirketler sadece çiftçilerin hasadını çalmamakta aynı zamanda genetik mühendisliği ve teknolojileri sayesinde canlı organizmalar üzerinde de patent oluşturarak ekolojinin de hasadını çalmaktadırlar (Shiva, 2016: 25). Bu durumun korsanlık olarak belirtilmesi, yüzyıllardır ortaklaşa kullanılan ve topluluklar tarafından bilinen geleneksel bilgilerden üretilmesi ve yeni bir şey gibi ortaya konulmasındandır. Dolayısıyla mülkiyet edinme sürecinin sonucunda korsanlık-gasp ortaya çıkmaktadır (Özdil, 2013: 196). Geleneksel bilginin, fikri mülkiyet hukuku kapsamında tam koruma sağlamasına ilişkin net bir hukuksal çerçeve bulunmamaktadır. Geleneksel bilginin asıl sahibi fikri mülkiyet hukukundaki gibi bireyler değildir, kabileler veya topluluklardır. Fikri mülkiyetin amacı, bireysel koruma ve ödüllendirme ve buluşun korunması için yenilik ve teknik nitelik şarttır. Geleneksel bilgi, hem yeni değildir, hem de teknik niteliği söz konusu değildir. Dolayısıyla geleneksel bilginin patent ve fikri mülkiyet yöntemi ile korunmasında bazı sorunlar devam etmektedir (Soysal, 2019:1632-1634). Patent, buluş sahibine buluşla ilgili belirli bir süre diliminde üretme, kullanma, satma veya ithal etme hakkı tanımaktadır. Patentli alınan bir ürünün bütün hakları patent sahibine geçmekte ve ondan izinsiz kullanılmamaktadır. Örneğin tohum patentleri ile çiftçilerin tohumları koruyup paylaşmaları tohum alışverişinde bulunmaları “fikir haklarına karşı suç” unsurunu ortaya çıkarmaktadır (Shiva, 2019: 56).

Türkiye, zengin biyoçeşitlilik ve doğal güzellikleri nedeniyle yabancı araştırmacılar ve koleksiyoncuların ilgi odağındadır. Dolayısıyla bu durum, ülkemizin biyoçeşitliliğini ve geleneksel bilgilerini tehdit eden unsurlardan birini oluşturmaktadır. Biyokaçakçılık, bilimsel, teknolojik, turizm, kültürel, estetik ve koleksiyonculuk gibi farklı amaçlarla gerçekleştirilmektedir (Topdağ, 2023: 13). Türkiye'nin biyokorsanların hedefi olmasının en önemli unsurlardan biri de birçok türün kayıt altına alınmaması ve tespit edilememesidir (Polat, 2016). Bununla birlikte Türkiye, biyoçeşitlilik açısından zenginliği ile korsanlığa karşı suçlardaki cezai yaptırımların ağır olmaması nedeniyle de hedef ülkelerden birisi konumundadır.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, geleneksel bilginin korunması amacıyla özellikle gelişmekte olan ülkelerin talep ve ihtiyaçlarına göre uluslararası müzakereler yapmakta ve bu konuda ortak politikalar geliştirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Dünya'da biyokorsanlıkla mücadele yaklaşımlarında “negatif koruma” ve “pozitif koruma” modelleri en yaygın yöntemlerdendir. Biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin kayıtlanması yani yabancıların fikri mülkiyetine izin verilmeden tedbir alınması, savunma-negatif korumadır. Bu

koruma sayesinde patent ofisleri tarafından yerli insanlardan onaysız geleneksel bilgiye dayalı fikri mülkiyet kullanımının önüne geçilmektedir. Pozitif koruma ise geleneksel bilgiye sahip yerli halkın telif ücreti, fayda paylaşımı gibi fikri mülkiyetten elde edilenden pay alması ve haklarının desteklenmesi ifade etmektedir (Ruiz vd., 2004). Yani araştırma şirketi ile yerli topluluk arasında anlaşma yapılmaktadır. Örneğin Kosta Rika hükümeti ile ABD’li ilaç firması Merck arasındaki anlaşma en bilinen örneklerdendir (Reid, 2009: 94). Türkiye’de son yıllarda uyguladığı yasal değişiklikler ve politik düzenlemelerle bu iki koruma modellerine yönelik politikalara yönelmektedir.

Dünya’da biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin korunmasında Hint veri tabanı sistemi “*Geleneksel Bilgi Dijital Kütüphane*” uygulaması en yaygın savunma-negatif koruma yöntemlerinden biridir. Kütüphane, verilerin elektronik ortamda depolanarak ilaç-tedavi pratik bilgilerin sınıflandırılmasına dayalıdır. Veri tabanının amacı, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin izin dışı patent başvurularını yakalamaktır yani biyokorsanlığı önlemektir (Güler, 2022). Türkiye’de 2017 yılında “Geleneksel Bilgi Dijital Kütüphanesini” örnek olarak saha çalışmalarına başlamıştır. Böylelikle Türkiye’de kendi veri tabanı sistemini oluşturmayı amaçlamaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü) 2020 yılında veri girişine başlamış ve veri girişine devam etmektedir. Bu projede tahmini 95.000 biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgi kayıtlanmıştır. 2022 yılında 20 ilin daha saha çalışmalarına başlanmıştır. Bu projenin tamamlanmasından sonra “genetik kaynaklar ve bağlantılı geleneksel bilgiye erişim ve fayda paylaşımı” düzenlenmesinin ardından patent ofislerine ve araştırmacıların kullanımına açılacaktır (İdare Faaliyet Raporu, 2023: 160).

Türkiye’de yurt dışından başvurusu yapılan biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerle ilgili patentlere karşı da 2016 yılında yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu 90. maddesinde: “*Buluş, genetik kaynağa veya genetik kaynaklarla bağlantılı geleneksel bilgiye dayanıyorsa bu kaynağın nereden alındığına ilişkin açıklamaya, patent başvurularında yer verilir*” maddesi eklenerek biyokorsanlığı önlemek amaçlanmıştır. Türkiye’nin hem biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin kayıtlanma projesi hem de sınai mülkiyet kanununda değişiklik yaparak bu türlerle ilgili kaynağın kökenin açıklanma şartı, biyokorsanlık sorununa fikri mülkiyet çerçevesinde fayda paylaşımını gerçekleştirmeye yönelik atılmış politik adımları göstermektedir.

I. YÖNTEM

Çalışmada, doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman analizini, nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak değerlendiren veya bunun dışında bağımsız bir yöntem olarak kabul eden tartışmalar bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, doküman analizi başlı başına bir araştırma yöntemi olarak kullanıldığı gibi nitel araştırma yöntemlerinde ek bilgi kaynağı olarak da tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Bu tartışmaların dışında kalarak doküman analizi, belirli bir hedefe dair eserleri okumayı, sınıflandırmayı ve değerlendirmeyi kapsamaktadır. Veri toplama ve analiz

teknikleri, herhangi bir araştırmada iki önemli bileşen olarak (Chu ve Ke, 2017) doküman analizi yöntemi, dokümanları incelemek/değerlendirmek için sistematik bir işlemdir. Nitekim doküman analizi, anlam çıkarmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin değerlendirilmesini ve yorumlanmasını gerekli gördüğünden bir araştırma yöntemi de olmaktadır (Sak, v.d, 2021: 241). Doküman analizi yönteminde, resmi rapor, tutanak, arşiv belgeleri, ses kayıtları gibi fiziki kaynaklar incelenerek olgu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek amaçlanmaktadır. Dokümanlar, bir araştırmacının müdahalesi olmadan oluşturulan belgelerin veri setine dayanır. Araştırmacı, veri setini oluşturmak için seçtiği dokümanları, araştırma problemi ve amacına uygunluğunu göre sınırlandırmakta ve analiz etmektedir (Kıral, 2020).

Alanyazında doküman analizi yöntemi ile Güler tarafından yapılan çalışmada, biyokorsanlıkla mücadeleye yönelik politikalar hükümet programları, kalkınma planları, TBMM tutanakları, stratejik planlar, parti programları üzerinden 2023 yılına kadarki süreçle sınırlı olarak değerlendirilmiştir (Güler, 2022). Bu çalışma ise 2024-2028 dönemi üst kamu politika belgelerini kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle, kamu yönetimi politikalarının planlanmasına ve uygulanmasına dayanak olan On İkinci Kalkınma Planı ve biyokorsanlıkla mücadelede esas sorumlu kuruluş olan Tarım ve Orman Bakanlığı'nın Stratejik Planı değerlendirilmiştir. Bu raporlara Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nın resmi internet adreslerinden ulaşılmıştır. Ülkemizde biyokorsanlık konusuna dair çalışmaların, resmi politika dokümanlarında yaklaşık son yirmi yıldır işlendiği ileri sürülmektedir (Güler ve Mutlu, 2022: 274). Fakat, bu soruna karşı yasal ve yönetsel düzenlemelerin ve tartışmaların devam ettiği bilinmektedir. Bu nedenle, 2024-2028 dönemi ile politika belgeleri değerlendirilerek Türk kamu yönetiminin biyokorsanlıkla mücadelede yaklaşımına güncel resmi raporlar aracılığıyla yer verilmiştir. İçerik analizinde sınıflandırma “geleneksel bilgi”, “biyoçeşitlilik”, “biyokaçakçılık”, “fikri mülkiyet” ve “gen kaynakları” kavramlarından oluşmaktadır.

II. BULGULAR

Türkiye’de kamu politikası belgelerine göre biyokorsanlıkla mücadeleye yönelik yaklaşımın detaylandırılmaya ve sınıflandırılmaya başlandığı görülmektedir. Alanyazında, resmi politika belgelerinden On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ve Tarım ve Orman Bakanlığının Stratejik Planı (2024-2028) ilk kez değerlendirilmiştir. Çalışma, biyokorsanlıkla ilgili güncel sorunları ve ihtiyaçları sınıflandırdığından önemlidir.

A. On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)

Kalkınma planları, Türkiye kamu yönetiminde ekonomi, eğitim, sağlık, ulaşım, adalet, vb. konularda kalkınmayı ve gelişmeyi hedefleyen ve kamu yönetiminde uygulanacak politikalar hakkında eylemler ve stratejiler sunan üst politika belgelerinden biridir. 1963-2018 dönemleri arasında kalkınma planlarında çevrenin, biyoçeşitliliğin korunması, genetik kaynakların araştırılması ve korunması gibi konulardan bahsederken biyokorsanlıkla mücadele yaklaşımına yönelik stratejiler On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) ile ortaya çıkmaya

başlamıştır. Biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin fikri mülkiyetle arasındaki ilişkiye odaklanılarak korunması konusu On Birinci Kalkınma Planı'nda farklı başlıklarda kapsamlı şekilde yer verilmiştir. Özellikle biyokorsanlığın, tür kaçırma faaliyetinin ötesinde fikri mülkiyet esaslı boyutuna değinilmiştir (Güler ve Mutlu, 2022: 280). Planın tarım bölümünde tedbirlerde, biyoçeşitlilikle bağlantılı geleneksel bilgilerden üretilen faydaların paylaşımına dair sistemin kurulacağı ve bu kurulacak mekanizma sayesinde bilgilerin Ar-Ge amaçlı kullanıma sunulacağı bahsedilmektedir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019: 91). Yani plana göre, amaçlardan biri de biyokorsanlıkla mücadelede “pozitif koruma” yönteminin Türkiye’de kurmak olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çevrenin korunması başlığında da soruna fayda paylaşımı boyutuyla değinilmiştir. Bu kapsamda planda, biyoçeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması, kaçakçılığın önlenmesi ve biyoçeşitlilikle bağlantılı geleneksel bilgilerden üretilen faydaların ülkemiz tarafından yararlanılacağı ifade edilmiştir. Böylelikle biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin başka ülkelere patentlerinin alınmasının önüne geçilerek “negatif koruma” modeli kurulması da amaçlanmıştır.

On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), TBMM Genel Kurulunun 31.10.2023 tarihli on beşinci birleşiminde onaylanmıştır. Planın giriş kısmında 47. madde de “*Teknolojik Gelişmelerle Dönüşen Üretim Yapısı ve Hizmet Sunum Biçimleri*” başlığında teknolojinin geliştirilmesinde yönetim mekanizması ve işbirliğine dikkat çekilmiştir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 9): “*Ar-Ge ve yenilik süreçlerinde üniversite-sanayi-kamu işbirliğinin artırılması, açık bilim ve yeniliği destekleyen altyapılar ile yenilikçi finansman modellerinin geliştirilmesi, nitelikli insan kaynağına erişimin güçlendirilmesi, beyin göçü gibi sorunlarla mücadele edilmesi, toplumun odağa alınması, birlikte geliştirme ve katılımcılığın artırılması önemini korumaktadır.*” Biyokorsanlıkla mücadelede biyolojik ve genetik kaynakların korunması konusunda bu tür işbirliğine ihtiyacın olduğu da sık sık diğer raporlarda da vurgulanmaktadır.

Öncelikli gelişme alanlarında tarım ve gıda başlığında: “*Üretimin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını bütüncül olarak ele alan, teknoloji kullanım düzeyi ve verimliliği yüksek, örgütlü, rekabetçi, arz-talep dengesi çerçevesinde planlı üretim yapılan, doğal kaynakları etkin ve sürdürülebilir kullanan, toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini sağlayan bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaç*” olduğu belirtilmektedir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 98-101). Politikalar ise 1)Yöresel ve coğrafi işaretli ürünlerin tanıtımına yönelik faaliyetler artırılabilecektir, 2)Kamu yönetimi, üniversite ve özel sektör işbirliğinde hayvan ve bitki ıslahı, hassas tarım, biyoteknoloji, biyoçeşitliliğin korunması ile iklim dostu ürün ve uygulamaların geliştirilmesi alanları öncelikli olmak üzere yürütülen Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir. Bu başlıkta On Birinci Kalkınma Planındaki gibi biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin korunması konusuna değinilmemiştir.

Turizm politika ve tedbirlerde başlığında da biyokorsanlıkla ilişkili tedbirler bulunmaktadır: “*Ekosistemin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını*

sağlamaya yönelik planlama ve uygulamalarla korunan alanların etkin yönetimi gerçekleştirilecektir.” Dolayısıyla turizm faaliyetleri kapsamında yurt dışı kaynaklı biyokaçakçılara karşı alınması gereken tedbirlerden birine dikkat çekilmiştir. Yine turizm ve biyoçeşitliliği koruma arasındaki ilişkiye dayalı olarak bilinçlendirme faaliyeti vurgulanmıştır: “*Turizmin çevreye, sosyal ve kültürel dokuya karşı oluşturabileceği olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla ziyaretçilerin sorumlu turizm anlayışına sahip olmaları için bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir”* (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 110). Nitekim turist görünümü biyokaçakçıların canlı türlerini kaçırmanın yanında nesli tehlike altında olan canlılardan elde edilen ürünleri de satın aldıkları tespit edilmiştir (Eren ve Seven, 2023: 147). Araştırma merkezleri veya şirketlerde çalışan biyologlar, turist görünümü altında bitki veya hayvan türlerini izinsiz toplayabilmektedir (Dayıoğlu vd., 2019: 79). Turizm işletmeleri, tur rehberleri gezinilen yer hakkında daha fazla turistlerin memnun kalmaları için türlerin toplanmasına veya parçalarının alınmasına izin verebilmektedir. Bu durum biyokaçakçılığı önleme konusunda turizm işletmelerinin personeli bilgilendirmenin önemini ortaya koymaktadır (Topdağ, 2023: 206). Dolayısıyla turizm bileşenlerinin sistematik ve koordineli şekilde çalışması biyokaçakçılık ile mücadeleye katkı sağlayacaktır (Eren ve Seven, 2023: 156). On İkinci Kalkınma Planı’nda turizm ve çevre koruma arasındaki ilişkiye değinmesi biyokaçakçılıkla mücadele açısından önemli bir aşamadır.

Bilim, teknoloji ve yenilik başlığında politika ve tedbirlerde Ar-Ge faaliyetlerinin nitelikli insan kaynağının güçlendirileceği, üniversiteler bünyesinde Ar-Ge projesi yürüten araştırmacıların projelerdeki idari ve mali süreçleri kolaylaştırılacağı, üniversiteler-özel sektör Ar-Ge faaliyetlerinin geliştireceği gibi geniş kapsamlı politikalar bahsedilmiştir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 119). Üniversitelerin biyokorsanlıkla mücadelede açısından birçok işlevi ve katkısı bulunmaktadır. Üniversiteler, biyolojik materyallerin araştırma, koruma ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili çalışmalar yürütmekte ve biyoçeşitliliği korumaya yönelik çözümler üretmektedir. Üniversitelerin bu mücadeledeki görevleri şunlardır (Topdağ, 2023: 45):

• **Araştırma ve Eğitim:** Üniversiteler, biyolojik materyallerin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve biyokaçakçılıkla mücadele konularında araştırmalar yürütmekte ve öğrencilerine bu konuda eğitim vermektedir.

• **Yasa ve Yönetmeliklerin Geliştirilmesi:** Üniversiteler, biyokaçakçılıkla mücadele için yasa ve yönetmeliklerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında yer almakta ve bu alanda politika önerileri sunmaktadır.

• **İş birliği ve Ağ Oluşturma:** Üniversiteler, ulusal ve uluslararası düzeyde biyokaçakçılıkla mücadele için iş birliği ve ağ oluşturma çalışmalarına katılmaktadır. Bu sayede, üniversiteler arasında bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleştirilmekte ve etkili bir biyokaçakçılıkla mücadele için iş birliği sağlanmaktadır.

•**Toplumsal Farkındalık:** Üniversiteler, biyolojik çeşitlilik ve biyokaçakçılıkla ilgili olarak toplumsal farkındalık yaratmakta ve toplumun bu konuda bilinçlenmesine yardımcı olmaktadır.

Fikri mülkiyet başlığında politika ve tedbirlerde Türkiye’de fikri mülkiyet konusunda bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılacağı belirtilmektedir. Toplumda bu bilinçlendirmenin yaygınlaşması, yargıda ihtisas mahkemelerinde görev yapacak hakimler ve savcılara kadar eğitim verileceği, ilköğretimdeki eğitim müfredatına kadar telif haklarına yönelik içerik ekleneceği belirtilmektedir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 125). Türkiye’de fikri mülkiyet haklarının geliştirilmesi biyokorsanlıkla mücadelede fikri mülkiyet boyutuna katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte “*bitki ıslahçı hakları korumasında yapılan iş ve işlemlerde etkinliğin artırılması ve kamuoyunda farkındalık yaratılması için paydaşlara yönelik eğitim faaliyetleri düzenleneceği*” vurgulanarak toplumda bilinçlenmeye katkı sağlayacağı beklenmektedir. Türkiye’de genetik kaynakların yurt dışında fayda paylaşımı gerçekleşmeden patent ve fikri mülkiyet kapsamında kayıtladığı bilinmektedir. Bu bağlamda ülkemizde patent araştırmalarının da yaygınlaşmasına ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu kapsamda politika ve tedbirlerde bu ihtiyaca yönelik faaliyetler bahsedilmiştir: “*Mühendislik ve temel bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin patent araştırması konusunda bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir*” (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 125). On İkinci Kalkınma Planına göre biyokorsanlıkla mücadele açısından önemli sayılan diğer politikalar şunlar sayılabilir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023):

- 1)Sahtecilik ve korsanla mücadele edilmesine yönelik mekanizmalar oluşturulacaktır,
- 2)Mevzuat ve uygulamalar teknolojik gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilecektir,
- 3)Bitki ıslahçı haklarına ilişkin kurumsal yapı geliştirilecek, personel ve hizmet kalitesi artırılacaktır,
- 4)Bitki ıslahçı hakları sisteminin etkinliği artırılacak ve ülkemiz ıslah çeşitlerinin uluslararası alana çıkarılması sağlanacaktır,
- 5)Bitki ıslahçı hakları alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlarla işbirliği geliştirilecektir,
- 6)Gümrük personelinin fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik farkındalığı ve yetkinliği artırılacaktır.

Yukarıda sayılan politikalar genel olarak fikri mülkiyet sisteminin geliştirilmesi ve koruma politikalarına dayalıdır. Ancak biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin fikri mülkiyet sistemi ile korunmasına yönelik politika net olarak belirtilmemektedir.

Biyokaçakçılıkla mücadelede kolluk kuvvetlerinden biri olan gümrük personellerinin fikri mülkiyet konusunda farkındalık oluşturma girişimleri, biyokorsanlık sorununa fikri mülkiyet boyutuyla yaklaşıldığını gösteren önemli bir aşamadır. Gümrük, biyokaçakçılık faaliyetlerine karşı mücadelede iki temel görevi yerine getirmektedir. Birincisi, yasalara uygun olmayan veya izinsiz olarak

ülkeye getirilen canlı veya cansız doğal kaynakları tespit edip el koymaktır. İkinci olarak biyokaçakçılık faaliyetlerini önlemek amacıyla, yasalara uygun olarak ülkeye giriş yapacak olan canlı veya cansız doğal kaynakların belirlenmesi, denetlenmesi ve gerektiğinde müdahale edilmesidir. Gümrük birimleri, bu görevleri yerine getirirken çeşitli teknolojik cihazlar ve yöntemler kullanmaktadır. Örneğin, x-ray tarama cihazları, biyolojik örneklerin analizi, köpeklerin kullanımı gibi yöntemlerle yasa dışı yollardan ülkeye sokulmaya çalışılan biyolojik materyaller tespit edilmektedir (Topdağ, 2023: 41-42).

Çevrenin korunması başlığında biyokorsanlıkla mücadeleye ilişkin hükümler bulunmaktadır: “*Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçişin sağlanması, sosyal adalet anlayışıyla çevre ile doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi, toplumun çevreye karşı duyarlılığı ve bilincinin artırılması temel amaç*” olduğu belirtilmiştir. Bu amaca bağlı olarak politikalar ve tedbirler sıralanmıştır. Biyoçeşitliliğin, genetik kaynakların, geleneksel bilginin korunması hususunda politika ve tedbirler şunlar sıralanabilir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023):

- 1)Tüm paydaşlara yönelik eğitim, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır,
- 2)Ekolojik sürekliliği, ekosistem bütünlüğünü ve biyolojik çeşitliliği korumaya yönelik canlıların barınma ve beslenme amacıyla kullanabileceği korunan alanlar ve doğal yaşamı destekleyen diğer alanlar arasında bağlantıyı sağlayan ekolojik koridorlar belirlenecektir,
- 3)Alanların etkin bir şekilde korunması ve yönetilmesi amacıyla korunan alanlar için planlama, projelendirme ve uygulama çalışmaları yürütülecektir,
- 4)Nesli tehlike altında olan ve koruma altına alınan yaban hayvanlarının üretimi ve uygun doğal alanlara yerleştirilmesine ilişkin envanter ve izleme çalışmaları yapılacak, av ve yaban hayatının sürdürülebilir yönetimi sağlanacaktır,
- 5)İklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik, ekosistem hizmetleri ve arazi tahribatı üzerindeki etkilerinin belirlenebilmesi için araştırma, izleme ve değerlendirme faaliyetleri sürdürülecektir,
- 6)Genetik kaynakların toplanması, saklanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için arazi ve tohum gen bankalarında korunan bitki ve tohum çeşidi ile sayısı artırılacak, Ar-Ge çalışmaları yürütülecektir.

Bu planda biyokaçakçılık/biyokorsanlıkla ilişkili alanlar incelendiğinde tarım ve gıda, turizm, bilim ve teknoloji, fikri mülkiyet, çevre koruma boyutuyla geniş kapsamlı ilişkilendirilmiştir. Ancak bu planda doğrudan biyokorsanlık, biyokaçakçılık, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgi kavramlarına yer verilmemiştir. Yukarıda görüleceğe üzere On Birinci Kalkınma Planında biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerden üretilen faydaların kazandırılacağı bahsedilirken On İkinci Kalkınma Planı’nda böyle bir strateji ve politika ortaya konmamıştır.

B. Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028)

Stratejik planlar, kamu politikaları belgelerinden biridir. Bu planlar, kamu kaynaklarının etkili, verimli şekilde elde edilmesi, kullanılması ve kamu kurumlarının politika araçları ve geleceğini kamuoyuna şeffaf şekilde sunması bakımından önemlidir.

Biyokorsanlıkla mücadelede Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı hizmet birimi olan Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) müdürlüğü önemli bir kuruluştur. DKMP, bu mücadele için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Bu yöntemler operasyonlar, saha denetimleri, bilinçlendirme faaliyetleri ve uluslararası iş birliğidir. DKMP, yasa ve yönetmeliklerin oluşturulması, eğitim ve farkındalık oluşturma, denetim ve kontrol faaliyetleri gibi çalışmaları da gerçekleştirmektedir (Topdağ, 2023: 38). DKMP il şube müdürlükleri de biyolojik çeşitliliği korumak ve biyokaçakçılığı önlemekle sorumlu ve yetkilidir (Güler ve Bildir, 2023: 855). Yine Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Tarımsal Araştırma ve Politika Oluşturma hizmet biriminin "*biyoçeşitlilik ve genetik kaynaklar araştırmaları*" faaliyet alanları bulunmaktadır. Bu bağlamda Tarım ve Orman Bakanlığı 2024-2028 Dönemi Stratejik Planındaki hedef ve göstergeler biyokorsanlıkla mücadele yaklaşımının ortaya konması açısından katkı sağlayacaktır.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın misyonu; "*Tarım, orman ve su kaynakları ile doğal ekosistemleri koruyarak, verimli ve sürdürülebilir tarımsal üretimi, yeterli ve güvenilir gıdaya erişimi ve kırsal kalkınmayı sağlamak amacıyla politikalar belirlemek ve uygulamak*" olarak tanımlanmaktadır. Vizyonu ise "*Türkiye yüzyılında; tarım, orman ve su kaynaklarında sürdürülebilir ve güvenli bir gelecek*" şeklinde hedeflenmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 1924 tarihinden günümüze kadar bakıldığında Tarım Bakanlığı, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gibi birçok hizmet alanı ile ilişkisi kurulmuştur. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın Türk kamu yönetiminde köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen birçok kez başka adlar altında kurulup kaldırılmıştır. Bu bağlamda, kurumlar arasında koordinasyon sorunu, yönetim boşluğu, hukuksal çatışmalar dikkate alındığında biyokorsanlıkla mücadele araçlarının uygulanmasında gecikmeler veya sorunlar yaşanmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018 tarihinde son yapısal dönüşümünü gerçekleştirmiştir. 2018 yılındaki 1 Numaralı "*Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*" ile Tarım ve Orman Bakanlığının görev ve yetkileri belirtilmektedir. Bu kapsamda bakanlığın görev ve yetkilerinde özellikle biyoçeşitliliğin, tabiatın korunması ve politikaların oluşturulması biyokorsanlıkla mücadelede koruyucu politikaların oluşturulmasıyla ilişkili hükümler bulunmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, üst politika belgelerini de esas alarak 2024-2028 yıllarını kapsayan stratejik planında 7 amaç, 32 hedef ve 153 performans göstergesi belirtmiştir. Birinci amaç, yeterli, erişilebilir ve sürdürülebilir tarım ürün arzını sağlamaktır. İkinci olarak üretimden tüketime kadar gıda ve yem

güvenirliliğini sağlamaktır. Üçüncü amaç olarak kırsal alanda yaşam kalitesini, refah seviyesini ve ekonomik çeşitliliği geliştirmektir. Dördüncü amaç, planlı, dirençli ve gelişime açık bir tarım sektörünü oluşturmaktır. Beşinci amaç başlığı “*Toprak ve Su Kaynakları İle Biyolojik Çeşitliliğin Sürdürülebilirliğini Sağlamak*” olarak belirtilmiştir. Bu amaç altında beş alt hedefte biyokorsanlıkla mücadele için doğa koruma yöntemine dayalı hükümler yer almaktadır. Birinci hedef, toprağı koruyarak verimli kullanılmasını sağlamaktır. İkinci hedef, su kaynaklarının miktar ve kalite olarak korunmasını ve verimli kullanılmasını sağlamaktır. Üçüncü hedef, genetik kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Dördüncü hedef, korunan alan sayısını artmak ve etkin yönetimini sağlamaktır. Beşinci hedef ise yaban hayatı ve av yönetiminde sürdürülebilirliği sağlamaktır (Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı, 2024-2028:5). Dolayısıyla biyokorsanlıkla mücadele açısından fikri mülkiyet ve ekoloji arasındaki ilişkiye 7 amaç dahilinde doğrudan değinilmemiş fakat, beşinci başlık altında “*genetik kaynakların ve biyoçeşitliliğin sürdürülebilirliğini sağlamak*” hedefiyle biyokorsanlıkla mücadeleyi koruma yöntemi ile sağlanacağı ileri sürülmüştür. Altıncı hedef olarak iklim değişikliğine uyum kapasitesini ve dirençliliğini arttırmak ve son olarak yedinci amaç ise kurumsal kapasiteyi geliştirmek yer almaktadır. Bu raporda biyokorsanlıkla mücadele ile ilgili tespitler ve ihtiyaçlar aşağıdaki tablolarda belirtilmektedir.

Tablo 1. Stratejik Planına Göre Tespitler

- Bakanlığın çalışma alanının genişlemesi (fikri mülkiyet ve genetik kaynak ilişkisi vb.) nedeniyle hantallaşması,
- Biyokaçakçılıkla ilgili yaptırımların yetersiz kalması,
- Doğa koruma ve biyoçeşitlilik ilgili kurum kuruluşlar arasında görev yetki çakışmaları,
- Kanunların günün şartlarına göre güncellenmemesi,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin kamu-özel sektör işbirliğinde yeterli seviyede olmaması,
- Tarımsal üretimde fikri mülkiyet hakları ile korunan etkin bir yapının bulunmaması,
- Biyoçeşitlilik ve bağlantılı geleneksel bilgilere erişim fayda paylaşımı mekanizmasının eksikliği,
- Biyoçeşitliliğin azalması, yaşlı nüfusun azalması, geleneksel bilgiye ulaşımın zorlaşması,
- Gençlerin geleneksel bilgi hakkında farkındalığının oluşmaması.

Kaynak: (Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planına göre yazar tarafından oluşturulmuştur)

Tablo 2. Stratejik Planına Göre İhtiyaçlar

- Biyoçeşitliliğin korunması ve av turizmi ile ilgili sorunların giderilmesine yönelik düzenleme yapılması,
- Biyokaçakçılıkla ilgili etkin mücadele için adli ve idari yaptırımların caydırıcılığın artması,
- Gen kaynakları ve bitki çeşitlerimizin kayıt altına alınması ve muhafazası ile ilgili mevzuatta günün şartlarına uyumlaştırma ile ilgili düzenlemelerin yapılması,
- Biyoçeşitlilik konusunda okullardan başlayarak tüm kamuoyun bilinçlendirilmeli,
- Av ve avcılık konusunda eğitim ve denetimler ile nesli tehlike altındaki yaban hayvanlarının üretimi de dahil korunmasına yönelik tedbirler alınmalı,
- Yerli gen kaynaklarımızın korunmasına ve ıslahına yönelik projelerin artırılması,
- Ar-Ge programlarında kamu-özel sektör iş birliğinin geliştirilmesine yönelik desteklerin artırılması,
- Biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik tedbirlerin korunması,
- Biyokaçakçılığın önlenmesine yönelik tedbirlerin artırılması,
- Biyoçeşitliliğin belirli periyotlarla tür ve ekosistem düzeyinde izlenmesi, geleneksel bilginin ivedilikle kayıt altına alınması,
- Biyoçeşitliliğin farkındalığının artırılması için paydaş bakanlıkla protokol yapılarak eğitim programlarının artırılması ve müfredata doğa eğitiminin eklenmesi
- Tohum gen bankalarında eksik kalan bitki genetik kaynaklarının toplanmasının sağlanması,
- Nuh’un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veri İzleme modülünün eklenerek, karar destek sistemlerine girdi sağlayacak olan sorgulama ve raporlamanın yapılması

Kaynak: (Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planına göre yazar tarafından oluşturulmuştur)

Akademisyenler, ilgi alanlarına göre akademik çalışmaları sayesinde bakanlıkla ortak projelerde yer almaktadır. Fakat, stratejik plana göre de bakanlık görev ve sorumluluk alanlarına yönelik ilgili kurum, kuruluş ve üniversiteler ile iş birliğinin artırılması da ihtiyaçlar arasında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı mevzuatta güncelleme, bekleyen kanun tasarılarının yasallaşması gibi ihtiyaçlar yanında kurumsal altyapının yeniden düzenlenmesi gerekli çalışmaların yapılacağı ortaya konmuştur (Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı 2024-2028: 13).

Türkiye’de biyokaçakçılıkla ilgili mücadele yaklaşımında vakaların/olayların tespiti, biyolojik veya endemik türlerin yabancılar tarafından izinsiz alınmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Örneğin biyokaçakçılık vakaları 2020 yılında 1, 2021 yılında 2, 2022 yılında ise 3 olarak tespit edilmiştir (URL-1). Dolayısıyla her yıl bu sayılar Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından takip edilmektedir. Ancak biyokaçakçılık vakalarının resmi kayıtlar dışında daha fazla olduğu ve tespit edilemediği de bilinmektedir (Güler ve Mutlu, 2018). Nitekim biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin yurt dışında patentlendiği bilindiği halde patent iptal davalarına rastlanılmamıştır. Bu nedenle salt biyokaçakçıları yerinde yakalamaya yönelik stratejilerin yetersiz kaldığı anlaşılmış ve politika araçları genişletilmiştir. Başka bir deyişle, Türkiye’nin biyokaçakçıları yerinde yakalama hususundaki tespitlerinden öte fikri mülkiyet ve hukuk çatısı altında politikalara yöneldiği ve yeni stratejiler geliştirildiği görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’de son yıllarda biyokorsanlıkla ilgili bilimsel çalışmalar arttığı gibi bu konuda üst politika belgelerinde politika araçlarına daha çok yer vermeye başlanmıştır. Bu kapsamda On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ve Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028) gibi üst politika belgelerinde biyokorsanlıkla mücadelede yaklaşımı değerlendirildiğinde eğitimden turizme, tarıma, fikri mülkiyet hukukuna, ekonomiye ve yönetsel/örgütsel gibi farklı kamu hizmet alanlarına bağlı olarak daha geniş kapsamlı stratejiler geliştirildiği ve çözümler üretildiği görülmektedir. İki raporda özellikle araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin kamu-özel sektör işbirliğinde yeterli seviyede olmaması ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra iki raporda, gen kaynakları ve bitki çeşitlerinin kayıt altına alınması ve muhafazası ile ilgili mevzuatta günün şartlarına uyumlaştırma ile ilgili düzenlemelerin yapılması, biyokaçakçılık konusunda ilköğretimden başlayarak okullarda farkındalığın artırılması, nesli tehdit altında olan yaban hayvanlarının üretimi ve doğal alanlara yerleştirilmesine ilişkin envanter ve izleme faaliyetleri yapılması, biyolojik çeşitliliği korumaya, korunan alanların yönetimi, fikri mülkiyet ve genetik kaynakları ilişkisi ve korunması ortak nitelikler olarak tespit edilmiştir. Özellikle her iki raporda, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin yurt dışındaki fikri mülkiyetine ilişkin takibini sağlayacak teknik ve hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi üzerinde durulmuştur. On İkinci Kalkınma Planı, fikri mülkiyet konusunda farkındalığın oluşması amacıyla toplumdan yargı

kuvvetine kadar bilinçlendirme eğitimine dikkat çekmiştir. Ayrıca biyokorsanlıkla mücadeleye katkı sağlayacak bir gelişme de ilk kez gümrük personellerinin fikri mülkiyet haklarına ilişkin bilinçlenmesi ve yetkinliğini artırma politikasıdır. Sonuç olarak 2024-2028 dönemi kamu politikaları belgelerinde biyokorsanlık konusunun daha önceki üst politika belgelerine göre daha kapsamlı strateji ve yaklaşımla ele alındığı görülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Dr. Erdal GÜLER tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Chu, H. and Ke, Q. (2017). Research methods: What's in the name?. *Library & Information Science Research*, 39(4), 284-294.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlanı.pdf>, (22.02.2024).
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Planı_2024-2028_11122023.pdf, (22.02.2024).
- Dayıoğlu, H., Yılmaz, A., Başaran, G. (2019). Türkiye'de Biyokaçakçılık, DPÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 43, 74-90.
- Eren, F. ve Seven, E. (2023). Biyokaçakçılığın turizm ile ilişkisi: turist görünümlü biyokaçakçılık!. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 6(1), 147-160.
- Güler, E. (2022). Çevre politikası ve yönetimi bakımından Türkiye'de biyokorsanlık sorunu. (Doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Güler, E. ve Bildir C. (2023). Biyokorsanlıkla mücadelenin taşra teşkilatı boyutu ile incelenmesi: Bartın doğa koruma ve milli parklar örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(3), 852-862.
- Güler, E. ve Mutlu, A. (2018). Türkiye'de biyokaçakçılık sorunu: Küre dağları milli parkı örneği. 12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu. 25-27 Ekim 2018, Kırıkkale, 500-514.
- Güler, E. ve Mutlu, A. (2022). Biyokorsanlık sorunu ve Türkiye'de biyokorsanlığa yönelik politikalar. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Özel Sayı, 271-300.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189.
- Lopez, M. and Paramo, F. (2016). The identification of biopiracy in patents. *World Patent Information*, 67-74.
- Mgbeoji, I. (2006). *Global biopiracy: Patents, plants and indigenous knowledge*. University of British Columbia Press, Canada,
- Özdil, K. (2013). Fikri mülkiyetin küresel ekonomi politiği. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Polat, N. (2016), biyokaçakçılığın balıkçılığın yeri ve önemi. 23. Ulusal Biyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı. 5-9 Eylül 2016 - Gaziantep, Gaziantep BB Yayını, 20-21.
- Reid, J. (2009). Biopiracy: The struggle for traditional knowledge rights. *American Indian Law Review*, 34/1, 77-98.
- Ruiz, M., vd, (2004). The protection of traditional knowledge in peru: a comperative. *Washington University Global Studies Law Review*, 3/3, 755-797.

- Sak, R., Sak, İ., Şendil, Ö., Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4(1), 227-250.
- Shiva, V. (2016). Çalınmış hasat (çev. Ali K. Saysel). İstanbul: BGST Yayınları.
- Shiva, V. (2019). Tohumun hikayesi (çev. Ayşe Caner), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Soysal, T. (2019). Bir fikri mülkiyet hak kategorisi olarak geleneksel bilgi ve geleneksel bilginin istismarı olarak biyolojik korsanlık. Terazi Hukuk Dergisi, 14(156), 1630-1644.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. 2022 Yılı Faaliyet Raporu, https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%C4%B1k_Faaliyet_Raporlar%C4%B1/TOB%202022%20YILI%20I%CC%87DARE%20FAALI%CC%87YET%20RAPO RU.pdf, (22.02.2024).
- URL-1, <https://www.tarimorman.gov.tr/>, (20.02.2024).
- Tarım ve Orman Bakanlığı. 2024-2028 Stratejik Plan, <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/stratejikplan.pdf>, (22.02.2024).
- Topdağ, C. (2023). Türkiye’de biyokaçakçılığa (yaban hayatı kaçakçılığı) ilişkin farkındalık analizi, son 20 yıl içerisindeki değişim ve mücadele yönetimi hakkında güncel değerlendirme. (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SUMMARY

Biosmuggling is the collection, transportation or sale of biological materials without legal permits. These biological materials include living animals, plants, seeds, microbes, genetic materials and biological products. Biopiracy has a broader meaning than biosmuggling. In other words, apart from the problem of unauthorized transportation of any living species, biopiracy is a process of property acquisition and causes economic, cultural and ecological losses to the communities that own the resource. Biopiracy occurs without compensation from communities with biodiversity and traditional knowledge, without benefit-sharing agreements and without their consent. Of course, those who do not receive these permits are mostly chemical, agricultural and biotechnology companies in the agricultural field. Traditional knowledge refers to the accumulation of knowledge learned by farmers and indigenous communities over centuries.

In the study, the document analysis method was preferred. There are debates regarding document analysis as a data collection technique of the qualitative research method or as an independent method. In other words, document analysis can be used as a research method in itself as well as an additional source of information in qualitative research methods. In this research, the 12th Development Plan, which is among the official documents covering the period 2024-2028, and one of the important reports in the upper policy-making process, and the Strategic Plan of the Ministry of Agriculture and Forestry, which is the main institution in the fight against biopiracy, were evaluated. These reports were accessed from the official websites of the Presidency of Strategy and Budget and the Ministry of Agriculture and Forestry. However, discussions regarding the prevention of legal and administrative regulations against this problem continue. The aim of the study is to identify current problems and needs regarding the fight against biopiracy in Turkey. Content analysis in the research consists of the concepts of "traditional knowledge", "biodiversity", "biosmuggling", "intellectual property" and "gene resources". The study is important as it is evaluated for the

first time in the literature by including the 12th Development Plan (2024-2028) and the Strategic Plan of the Ministry of Agriculture and Forestry (2024-2028), which are official policy documents.

As scientific studies on biopiracy have increased in Turkey in recent years, it can be seen that policy instruments related to biopiracy have begun to be included more in top policy documents. It is seen that strategies have been developed and solutions have been produced for more comprehensive biopiracy incidents. The Twelfth Development Plan drew attention to awareness-raising training for the society and the judiciary in order to raise awareness about intellectual property. In addition, a development that will contribute to the fight against biopiracy is the policy of increasing the awareness and competence of customs personnel for the protection of intellectual property rights for the first time. As a result, the issue of biopiracy in the policy documents for the 2024-2028 period has more comprehensive strategies and approaches than the previous upper policy documents. However, technical and legal conditions should be urgently adopted to combat biosmuggling, rather than merely detecting people who collect species without permission on the land, and to monitor the intellectual property of traditional knowledge based on biodiversity abroad.